

УДК 376-056.2/.3:613/614

DOI 10.32626/2413-2578.2026-27.20-47

БОНДАР Володимир

аспірант,

Кам'янець-Подільський національний університет

імені Івана Огієнка,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

<https://orcid.org/0009-0001-8835-1176>

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Анотація. У статті представлено методику діагностики здоров'язбережувальної компетентності учнів з особливими освітніми потребами, яка є досить актуальною у спеціальній освіті. Здоров'язбережувальна компетентність описана як здібність учня з особливими освітніми потребами застосовувати у певній ситуації систему здоров'язбережувальних знань, умінь, навичок, розуміння значення здоров'я в житті людини та бережливе ставлення до нього. Вагоме значення здоров'язбережувальна компетентність відіграє для учнів з особливими освітніми потребами, що потребують врахування їх психофізичних порушень при проведенні оздоровчих заходів. Для учнів з особливими освітніми потребами існують певні здоров'язбережувальні технології, які передбачають системний медичний та психолого-педагогічний супровід. Рухова активність позитивно впливає на фізичний стан здоров'я учнів з особливими освітніми потребами, корегує їх пізнавальну сферу та поведінку. Тому діагностика здоров'язбережувальної компетентності учнів з особливими освітніми потребами є досить важливою. Вона дозволяє скласти подальший план корекційно-розвиткової роботи з учнями із врахуванням їх психофізичних особливостей.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

*corresponding author: BONDAR Volodymyr

DOI 10.32626/2413-2578.2026-27.20-47

<http://agce.com.ua/>

З'ясовано, що усі корекційні педагоги розуміють значення поняття «здоров'язбережувальна компетентність учнів з особливими освітніми потребами», усвідомлюють роль її формування для учнів. Більше половини педагогів здоров'язбережувальні технології з учнями з особливими освітніми потребами використовують постійно, тоді як третина опитаних – часто, і незначна кількість респондентів – інколи, тобто усі корекційні педагоги формують здоров'язбережувальну компетентність в учнів з особливими освітніми потребами, але різною мірою. Разом з тим, рівень застосування здоров'язбережувальних технологій є середнім. Більше половини педагогів найбільш часто використовують традиційні здоров'язбережувальні технології, а нетрадиційні застосовують третина респондентів. Найчастіше формування здоров'язбережувальної компетентності учнів з особливими освітніми потребами проводиться під час корекційних занять, під час уроків та виховних годин. Більше як у половини педагогів необхідно підвищити рівень знань та умінь щодо впровадження здоров'язбережувальних технологій з учнями з ООП в освітній процес. Це вимагає складання та подальшу апробацію програми формування здоров'язбережувальної компетентності учнів з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: здоров'язбережувальна компетентність, здоров'язбережувальні технології, діагностика, учні з особливими освітніми потребами, корекційний педагог, формування.

1.ВСТУП

Постановка проблеми. У теперішній час стан фізичного та психоемоційного здоров'я здобувачів освіти значно погіршився. За дослідженнями Рибалко Л., в освітніх закладах зменшилася кількість здорових учнів: від 33% здорових молодших школярів до 6-9% здорових старшокласників [19, с. 6]. Значної педагогічної та медичної підтримки потребують учні з особливими освітніми потребами (надалі – ООП). Для проведення ефективної роботи з ними актуальним є вивчення у них здоров'язбережувальної компетентності. Діагностика

здоров'язбережувальної компетентності учнів з ООП вимагає врахування усіх особливостей їх психофізичного розвитку, що інколи унеможлиблюють проведення деяких методів діагностики і потребують індивідуального підходу до учнів.

Важливою є міжпрофесійна взаємодія та командна робота з учнями з ООП при формуванні їх здоров'язбережувальної компетентності. При діагностиці здоров'язбережувальної компетентності потрібно застосувати методи, що передбачають вивчення здоров'язбережувального середовища, його суб'єктів та взаємодії між ними з метою формування здоров'язбережувальної компетентності учнів з ООП. Без проведення діагностики неможливо обрати подальші кроки для розвитку здоров'язбережувальних умінь учнів з ООП. Діагностика допомагає визначити пріоритетні напрями подальшої корекційно-розвивальної роботи з дітьми з ООП. Разом з тим, незважаючи на актуальність означеної проблеми, у спеціальній педагогіці вона вивчена недостатньо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Більшість досліджень здоров'язбережувальних знань та умінь учнів з ООП проводилися в руслі вивчення особливостей фізичного виховання учнів з ООП (Кізенко О., Козіброда Л., Мукан Н., Мигалюк В., Огорелкова Л., Турчик І., Фурман Ю., Шиян О. та ін.). Кізенко О. вивчав фізичне виховання учнів з ООП [10]. Мигалюк В. досліджував особливості подолання порушень у дітей засобами фізичного виховання [12]. Огорелкова Л. проаналізувала загальні і індивідуальні особливості керування процесом фізичного виховання дітей із зоровими порушеннями. Турчик І. та Шиян О. вивчали проблему інтеграції учнів з ООП у процес фізкультурної освіти [23]. Мукан Н. та Козіброда Л. довели значення фізичного виховання та спорту у соціалізації учнів з ООП [14]. Фурман Ю. досліджував рухову активність і формування здорового способу життя в осіб з ООП під час адаптивного фізичного виховання [24].

Шуба Л. описано, що значна увага для оптимізації оздоровчої фізичної культури належить проектуванню систем оздоровчої фізичної культури, де основою є науково обґрунтовані і адекватні зв'язки між

внутрішніми і зовнішніми факторами у розвитку дитини, а оздоровчі вправи – це новий засіб формування здоров'язбереження в учнів з ООП [20, с. 70].

Боднар І. і Гамаде А. вважають, що рухова активність чинить позитивний вплив за короткий час на проблеми дітей з розладами спектру аутизму (надалі – РСА) у когнітивній, психомоторній, емоційній, поведінковій та комунікативній сфері. Доведено ефективність бігу, ходьби, гідротерапії, іпотерапії і східних єдиноборств при розв'язанні проблем дітей з РСА [2, с. 122]. На думку Гусейна О., основні моторні навички в дітей з РСА підвищуються за постійних спортивних навантажень, а тримані оздоровчі навички підвищують рівень життя дітей із РСА і формують впевненість в собі. На основі цих досліджень рекомендовано впроваджувати оздоровчі програми, які створюються на основі індивідуальних можливостей дітей із РСА та особистих переваг у певній галузі [5, с. 142].

Незначна кількість останніх досліджень з проблеми здоров'язбережувальної компетентності учнів з ООП виконано такими вченими: Бобренко І., Будогазі К., Доценко В., Замрозевич-Шадріна С., Забара М., Волинська Л., Гладченко І., Жигульова Е, Козіброда Л., Козлов А., Михальський А., Михальська Ю., Пархоменко М., Ревуцька О., Харченко І., Чиркова Т., Ялова О. та ін. Забара М. та Волинська Л. вивчали застосування здоров'язберігаючих технологій у корекційній роботі учителя-логопеда [8]. Бобренко І. описано здоров'язберігаючі і здоров'яформуючі освітні технології у процесі розвитку просторового орієнтування дошкільників з інтелектуальними порушеннями та особливості здоров'язбереження дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями під час фізичного виховання [1]. Він вважає, що використання здоров'язберігаючих технологій під час фізичного виховання дошкільників з інтелектуальними порушеннями вимагає від педагога не допускати фізичного і психоемоційного перенавантаження дітей, підбираючи оптимальний обсяг навантаження і способи його регуляції; враховувати інтелектуальні і фізіологічні особливості дошкільників, психічний розвиток кожного дошкільника [1].

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

*corresponding author: BONDAR Volodymyr

DOI 10.32626/2413-2578.2026-27.20-47

<http://aqce.com.ua/>

Будогазі К. вивчала застосування прийомів здоров'язбережувальних технологій в корекційній роботі спеціального педагога. Результати її дослідження показали, що прийоми здоров'язбережувальних технологій є важливими для розвитку дітей з ООП, зокрема, для дітей з інтелектуальними порушеннями. Усі досліджувані спеціальні педагоги застосовують з дітьми прийоми збереження здоров'я [3, с. 21].

Гладченко І. описала технологію формування рухових і здоров'язбережувальних навичок у дошкільників з інтелектуальними порушеннями [4]. Вона запропонувала програму розвитку дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями «Фізичне виховання та основи здоров'я».

Михальський А., Жигульова Е., Михальська Ю. вивчали здоров'язбережувальні технології при роботі з дітьми із особливими освітніми потребами [13]. Ялова О., Чиркова Т. описали здоров'язбережувальні технології як засіб освіти та розвитку дітей з особливими освітніми потребами [28]. Доценко В. дослідила здоров'язбережувальну діяльність у спеціальних закладах для дітей з ООП [7]. Харченко І. обґрунтувала особливості здоров'язбережувальної діяльності у закладах позашкільної, інклюзивної і спеціальної освіти [25]. Ревуцька О. та Пархоменко М. довели інноваційний потенціал здоров'язбережувальних педагогічних технологій у спеціальній освіті [18]. Разом з тим, незважаючи на актуальність теми здоров'язбережувальної компетентності учнів з ООП, досліджень означеної проблеми здійснено ще недостатньо. Тому це стало метою нашого дослідження.

Мета статті – вивчити особливості проведення діагностики здоров'язбережувальної компетентності учнів з особливими освітніми потребами.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Здоров'язбережувальна освітня галузь була вперше відокремлена в Концепції Нової української школи у 2016 р. [16].

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

*corresponding author: BONDAR Volodymyr

DOI 10.32626/2413-2578.2026-27.20-47

<http://agce.com.ua/>

Загальна частина у Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти описує, що «здоров'язбережувальна компетентність – це здатність учня застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей» [6]. Здоров'язбережувальна компетентність полягає у здатності учня застосовувати здоров'язбережувальні компетенції у конкретних життєвих чи навчальних ситуаціях на користь зміцнення, збереження та формування здоров'я. У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти здоров'язбережувальна компетентність полягає у понятті та уявленні про здоров'я, знання щодо безпечної поведінки і здоровий спосіб життя; зв'язок особистості із біологічним середовищем та соціальним оточенням; усвідомлення здоров'я найбільшою життєвою цінністю; дбайливе ставлення до свого здоров'я; саморозвиток фізичного, соціального, духовного і психічного компонентів здоров'я [6].

У концептуальних засадах соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі зауважено, що метою соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі є розвиток особистостей учнів і учениць, які здатні до самоусвідомлення, гармонійної соціальної та міжособистісної взаємодії, що спрямована на збереження свого здоров'я і здоров'я інших осіб [11, с. 3].

У Пояснювальній записці щодо соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі Типової програми вказано, що основними завданнями соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі у початковій школі є: виховання усвідомленого і дбайливого ставлення до своєї безпеки та здоров'я; формування в учнів розуміння цінності життя, безпеки та здоров'я для себе і тих, хто його / її оточує; формування в учнів стійкої мотивації вести здоровий спосіб життя; розвиток потреби у самопізнанні і самовдосконаленні; розвиток вмінь приймати рішення у повсякденному житті із користю для безпеки і здоров'я; формування усвідомленого прагнення дотримуватися безпечної, здорової та моральної поведінки з метою підвищення рівня добробуту; формування вмінь навчатися без шкоди для здоров'я;

сприяння у розвитку самостійності, підприємницьких якостей і поведінки усвідомленого учня; створення освітнього безпечного і гармонійного середовища. Зміст соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі побудовано за трьома лініями: «Здоров'я», «Добробут», «Безпека» [22, с. 38].

У Типовій освітній програмі визначено очікувані результати навчання у галузі: розвиток в учнів активної мотивації бережливо ставитися до свого здоров'я, вдосконалювати соціальну, фізичну, духовну та психічну складову здоров'я; виховання в учнів потреби бути здоровим, яка є життєвою цінністю, свідомо прагнути до бережливого ставлення до здоров'я; розвиток вмінь самостійного прийняття висновків про власні вчинки; отримання учнями здоров'язбережувального досвіду із врахуванням особливостей здоров'я; застосування у житті досвіду здоров'язбережувальних умінь у своєму здоров'ї і здоров'ї оточуючих [22].

Рівень загальноосвітньої підготовки учнів НУШ передбачає такі вимоги стосовно здоров'язбережувальної компетентності: знати основні компоненти здоров'я; усвідомлювати вплив природних, соціальних факторів і фізичної активності на здоров'я; обґрунтовувати роль здоров'я у житті людини; розуміти вікові зміни організму в дитини; знати і вміти застосовувати рухову активність, особисту гігієну, харчування, загартування, розпорядок дня; використовувати правила здорового способу життя та безпечної для здоров'я поведінки; знати і вміти застосовувати правила поведінки у конфлікті; правила дорожнього руху, безпечну поведінку в оточуючому середовищі і т. д. [11].

На основі теоретичного аналізу нормативних положень означеної проблеми констатуємо, що феномен здоров'язбережувальних компетентностей є комплексним поняттям, що поєднує знання, ставлення, навички, визначає державні вимоги до здобувача освіти та очікування результату навчання в галузі здоров'я на основі навичок, нами були обрані критерії визначення рівня сформованості життєвих навичок: знаннєвий, мотиваційний та діяльнісний та рівні їх сформованості: високий, середній, низький.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

*corresponding author: BONDAR Volodymyr

DOI 10.32626/2413-2578.2026-27.20-47

<http://agce.com.ua/>

Чеботарьова О., Гладченко І., Ярмола Н. вважають, що педагогічна діагностика спеціального педагога передбачає «діяльність з виявлення актуального стану та зони найближчого розвитку дитини; командну педагогічну взаємодію, спрямовану на управління якістю освітнього процесу» [26, с. 5].

Діагностика здоров'язберезувальної компетентності полягає в оцінюванні рівня знань, умінь, навичок і ставлень особистості, що спрямовані на збереження і зміцнення власного здоров'я і здоров'я оточуючих. Діагностика включає аналіз знань про здоровий спосіб життя, оцінку навичок самостійного догляду за здоров'ям, визначення ставлення, цінностей і здатностей особистості використовувати знання та уміння у життєвих ситуаціях.

Отже, основними аспектами діагностики здоров'язберезувальної компетентності є:

1. Оцінювання знань: перевірка рівня обізнаності щодо факторів ризику, правил гігієни, здорового харчування, фізичної активності та ін.
2. Оцінювання навичок: визначення навичок самоконтролю, саморегуляції емоційного стану та надання першої допомоги.
3. Визначення ставлень: аналіз ставлення до свого здоров'я і здоров'я оточуючих людей, оцінка цінностей і мотивації до здорового способу життя.
4. Визначення здатності використовувати знання: оцінювання здатності учнів використовувати здоров'язберезувальні знання і навички у конкретних життєвих чи навчальних ситуаціях.

3. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

Для вивчення здоров'язберезувальної компетентності учнів з ООП рекомендуємо застосування комплексної діагностичної методики, яка включає такі методи: спостереження, бесіду, анкетування, опитування, вивчення документації, психодіагностичні тести.

Спостереження передбачає фіксацію поведінкових моделей, що пов'язані зі здоров'ям, тобто ставлення до фізичної активності, до правил гігієни та безпеки). Бесіда проводиться у формі індивідуальної розмови з учнем з ООП з метою з'ясування міри обізнаності щодо

здорового способу життя і власного ставлення до здоров'я. Анкетування і опитування передбачає застосування спеціальних розроблених анкет, що адаптовані для учнів з ООП, з метою оцінювання знань, умінь та ставлень в учнів до здоров'я. Аналіз документації полягає у вивченні медичних карток учнів з ООП та їх психолого-педагогічних характеристик.

З метою вивчення здоров'язбережувальної функції не існує одного універсального психодіагностичного тесту, оскільки здоров'язбереження – це багатогранний комплексний феномен. Відповідні методи допомагають комплексно оцінити здоров'язбережувальну компетентність, яка визначається як здатність людини дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших.

Діагностика проводиться за допомогою сукупності методів, що охоплюють:

- психодіагностичні тести: діагностика ставлення до свого здоров'я і поведінкових моделей, які на нього впливають; визначення рівня саморегуляції, стресостійкості, мотивації вести здоровий спосіб життя;

- проєктивні тести: для визначення несвідомої установки, мотивів і страхів, що впливають на здоров'я;

- лабораторний експеримент: побудова специфічних лабораторних умов для діагностики відповідних якостей, що пов'язані зі здоров'ям.

Можна застосовувати також тести-ситуації, що допомагають зрозуміти особливості здоров'язбережувальної поведінки в учнів з ООП.

Деякі дослідження передбачають діагностику здоров'язбережувальної компетентності майбутніх педагогів. На нашу думку, це досить важливий аспект і для діагностики здоров'язбережувальної компетентності учнів з ООП. Саме педагог формує цей вид компетентності у дітей з ООП, і тому він повинен бути прикладом здоров'язбережувальної поведінки та володіти системою знань щодо методів збереження здоров'я. Вважаємо, що до діагностики

здоров'язбережувальної компетентності учнів з ООП мають бути залучені також педагоги.

Совгіра С. розроблено тест «Діагностика сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів педагогічного ЗВО» [21].

Чернець І., Гуджабідзе К. запропоновано «Опитувальник саморегуляції здорового способу життя», що складається з 30 запитань, які описують цілі людини щодо здорового способу життя (заняття спортом, збалансоване харчування, режим сну і відпочинку, психотехнології поліпшення психоемоційного стану, відмова від шкідливих звичок) [27].

Совгіра С. у методику діагностики здоров'язбережувальної компетентності майбутніх педагогів включила: методику «Знання про здоров'язбереження», анкету «Виявлення ставлення до здоров'я і здорового способу життя у студентів педагогічного ЗВО», тест «Що ви знаєте про здоровий спосіб життя?». Вона вважає, що при проведенні діагностики здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя важливо враховувати складність і структуру феномену здоров'язбереження: мотиваційно-ціннісного (потреби, мотиви та ціннісні орієнтації), когнітивно-інформаційного (опанування здоров'язбережувальними вміннями та знаннями), практично-діяльнісного (навички здоров'язбережувальної діяльності) критеріїв [21, с. 44].

Для дослідження стану сформованості мотиваційно-ціннісного критерію здоров'язбережувальної компетентності можна використати анкету «Мотивація до здорового способу життя». Уточнити мотивацію до здоров'язбереження можна через опитувальник «Дослідження уявлень про здоровий спосіб життя». З метою діагностики орієнтації особистості на здоровий спосіб життя рекомендуємо застосувати «Анкету самооцінки стану здоров'я».

На нашу думку, ефективними для діагностики здоров'язбережувальної компетентності педагогів будуть такі опитувальники: PSS – Шкала сприйнятого стресу, анкета «Ваше

здоров'я та самопочуття: оцінка показники якості життя» (SF-36 v2 Health survey), шкала стресу Холмса і Грея та ін.

Розглянемо педагогічну діагностику сформованості здоров'язбережувальної компетентності (навичок здоров'язбереження) в учнів початкової школи в умовах змішаного навчання.

Діагностика рівня сформованості здоров'язбережувальних компетентностей учнів з ООП пропонуємо проводити з використанням таких методів: бесіда з дитиною та батьками, спостереження за дитиною, опитування батьків та педагогів (інтерв'ю, анкетування), психодіагностичні методики (із врахуванням рівня психофізичного розвитку дитини).

Діагностика здоров'язбережувальних компетентностей також допомагає учням отримати інформацію про себе, проводиться з метою самопізнання своїх ресурсів і особливостей.

Під час анкетування, бесід, аналізу діяльності учнів з ООП збирається велика кількість інформації, які стосуються рівня сформованості здоров'язбереження, прагнень, переконань, ставлення молодших школярів до свого здоров'я, розвиток здоров'язберігаючих навичок. З метою більшої конкретизації розкриємо доцільність використання методів діагностики.

Спостереження за змінами щодо рівня знань про здоров'язбереження учнів молодших школярів через вивчення відповідних тем дисципліни «Я досліджую світ», складові здоров'язбереження на уроках.

Бесіда визначає рівень знань основ здоров'я у молодших школярів; діагностику зацікавленості до проблем здоров'я через аналіз даних, отриманих через відповіді на поставлені та попередньо обдумані запитання; бесіда з батьками про мотивацію учня зберігати свою здоров'я.

Важливими методами діагностики здоров'язбережувальних компетентностей в учнів з ООП є опитування учнів та батьків, інтерв'ю, індивідуальні і колективні бесіди, педагогічне спостереження, анкетування батьків, повідомлення у вайбері, онлайн

на платформі Zoom, усна і письмова інформація з питань здоров'язбереження, дослідження навчальної мотивації учнів.

На нашу думку, для визначення уявлень молодших школярів про здоров'язбереження ефективно обрати методика незакінчених речень, що є діагностичним методом, який допоможе вивчити знання учнів про здоров'я, їх уявлення про те, що означає бути здоровим. Наприклад, можна запропонувати такі незакінчені речення: «Здоров'я – це...», «Збереження здоров'я означає ...», «Фізична зарядка – це..», «За собою потрібно доглядати, тому що...», «Оточуюче середовище впливає на здоров'я, оскільки...», «На вулиці потрібно поводити себе...», «Я ніколи не буду мати шкідливих звичок, оскільки...» і. т. д.

При діагностиці здоров'язбережувальної компетентності в учнів з ООП важливо вивчити також емоційний стан учнів, який є показником психоемоційного здоров'я. Це можна зробити з допомогою методики «Кольоропис». Учні пропонують малювати, застосовуючи за бажанням відповідні кольори, виявляючи власні емоційні реакції, комфорт або напругу. Мета: визначити емоційний стан та переживання учня з ООП, наявність проблем у соціальному та емоційному розвитку.

Методика «Кольоропис» адаптується до учнів з інтелектуальними порушеннями з допомогою спрощених інструкцій та завдань, застосування прикладів чи візуальних підказок. Малювання проводиться у неформальній атмосфері як творчий процес для зменшення переживань дитини та доступності процесу. Результати аналізуються через вивчення кольорів, які вибрав учень з ООП, та їх асоціацій кольорів з різними об'єктами. Темні кольори свідчать про депресію або тривогу, яскраві кольори описують позитивні емоції. Методика «Кольоропис» є ефективним діагностичним методом дослідження емоційного стану учнів з інтелектуальними порушеннями, оскільки вона допомагає одержати дані щодо переживань учня з допомогою творчості, яка є досить важливою для дітей.

Ще одним тестом, який ми пропонуємо для діагностики, – це кольоровий тест М. Люшера, який можна адаптувати до учнів з інтелектуальними порушеннями. Мета – оцінка психічного здоров'я, рівня стресу, емоційного стану дитини та психологічних проблем учня

з допомогою його вибору кольорів. Тест Люшера можна провести також у формі гри, що підвищить інтерес до виконання тесту в учнів.

При виконанні тесту Люшера враховують особливості психофізичного розвитку в учнів з інтелектуальними порушеннями, а саме: прості інструкції та застосування візуальних зображень, щоб учень більше зорієнтувався у завданні. Результати оцінюють не тільки вибір кольору, але і емоційні реакції та поведінку учня при виконанні методики. Потрібно враховувати невербальні реакції та застосовувати індивідуальний підхід до учня. Тест завершують із похвалою та підтримкою учня. Можна завершити завдання через творчу діяльність для зменшення напруги в учня. Це допомагає мати точнішу інформацію щодо емоційного стану учнів з інтелектуальними порушеннями із врахуванням їх індивідуальних особливостей.

Методика «Емоційна ідентифікація» для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку передбачає формування емоційної компетентності, розпізнавання і вираження власних емоцій, навичок контролю емоціями. Метою методики є допомога з порушеннями інтелектуального розвитку навчитися впізнавати емоції в себе і оточуючих, емоційно адекватно виражатися, що допомагає розвивати соціальні навички та емоційний інтелект. У якості стимульного матеріалу застосовують картки з зображенням різних облич, які виражають емоції радості, гніву, суму, страху, здивування, сорому. Можна також застосувати ляльки або інші іграшки, що демонструють різні емоційні стани. Матеріалом можуть бути також картки із зображенням ситуацій з емоційним реагуванням на різні історії, чи рольові ігри. Спочатку учневі показують картки із емоційним виразом обличчя і пояснюють, які емоції вони відтворюють. Дитина повторює вираз обличчя чи знаходить у собі певну емоцію. Потім учень вибирає з-поміж карток емоцію, що відображає її емоцію чи настрої іграшки. Далі ситуація моделюється: «Ти тримаєш в руках свій подарунок», «Ти боляче вдарився». Учень повинен показати, як він себе емоційно відчуває. Також учень виконує вправи на вираження своїх емоцій з допомогою міміки, жестів, слів. В кінці вправи учні обговорюють те, що вдалося, а що відтворювалося з труднощами. Педагог повинен

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

*corresponding author: BONDAR Volodymyr

DOI 10.32626/2413-2578.2026-27.20-47

<http://agce.com.ua/>

заохочувати учня виражати емоції. Ця методика діагностує рівень розвитку емоційної, соціальної та здоров'язберезувальної компетентностей.

Отже, під час діагностики потрібно визначити, чи учень з ООП демонструватиме поведінку, яка буде запобігати ризикам у здоров'ї, чи розуміє позитивний вплив здоров'язберігаючої поведінки, чи усвідомлює негативний вплив шкідливих звичок. Варто зауважити, що важливим є діагностика у корекційних педагогів розуміння про здоров'язберезувальну компетентність учнів з ООП та методи її формування, оскільки педагог є важливим суб'єктом формування здоров'язберезувальної компетентності в учнів з ООП.

4. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для діагностики застосування здоров'язберезувальних компетентностей у корекційній роботі з учнями з ООП проведено анкетування корекційних педагогів і спостереження під час уроків.

Діагностика проводилася з допомогою анкетування.

Мета анкети – визначити обізнаність у корекційних педагогів про здоров'язберезувальну компетентність в учнів з ООП та означити основні форми її формування.

В анкетуванні взяли участь 42 корекційних педагоги, які працюють у спеціальних закладах загальної середньої освіти з учнями з різними психофізичними порушеннями.

Зміст анкети:

1. Що передбачає поняття «здоров'язберезувальна компетентність учнів з ООП»?

2. Чи є важливим формування здоров'язберезувальної компетентності в учнів з ООП?

3. Чи застосовуєте Ви здоров'язберезувальні технології у своїй роботі?

- завжди;
- часто;
- інколи;

- ніколи.

4. Які саме здоров'язбережувальні технології Ви застосовуєте?

5. Під час яких форм роботи Ви формуєте здоров'язбережувальну компетентність в учнів з ООП?

6. Чи потрібен Вам додатковий досвід щодо впровадження здоров'язбережувальних технологій?

За аналізом результатів анкет визначено, що усі досліджувані знали поняття «здоров'язбережувальна компетентність учнів з ООП» та підтвердили важливість її формування в учнів з ООП.

100% опитаних правильно зазначили визначення поняття «здоров'язбережувальна компетентність учнів з ООП». Узагальнене значення звучить так: «це знання, уміння, навички, що передбачають формування, зміцнення та збереження здоров'я в учнів з ООП».

Також 100% опитаних відповіли, що формування здоров'язбережувальної компетентності є важливим для учнів з ООП.

На запитання – «Чи використовуєте Ви здоров'язбережувальні технології у своїй роботі?» корекційні педагоги 59,5% опитаних (25 осіб) відповіли, що завжди застосовують.

Часто використовують 33,3% досліджуваних (14 осіб), а ніколи – 7,2% опитаних (3 особи). Відповіді, що взагалі не використовують здоров'язбережувальні технології у роботі з учнями з ООП не було. Це свідчить про середній рівень постійного застосування здоров'язбережувальних технологій з учнями з ООП, оскільки лише половина опитаних використовує їх постійно у корекційній роботі.

На запитання «Які саме здоров'язбережувальні технології Ви застосовуєте?» 28 осіб (66,7%) відповіли, що традиційні: виховні бесіди з дітьми; консультації з батьками; фізкультхвилинки; рухливі та спортивні ігри; розвиваючі ігри; дихальна, пальчикова, артикуляційна гімнастика; психогімнастика; гімнастика для очей; релаксація; вправи на розвиток фонематичного слуху; ранкова фізична зарядка; ритміка; лікувальна фізкультура; педагогічно-охоронний режим; вправи для правильної постави; дотримання режиму дня; заняття на свіжому повітрі; почергова зміна різних видів діяльності.

Нетрадиційні здоров'язбережувальні технології з учнями з ООП застосовують 14 осіб (33,3%): казкотерапія, ароматерапія, вітамінізація, дотикотерапія, іпотерапія, каністерапія, термальні ванни і басейни, соляні кімнати, туристичні походи

Найчастіше формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів з ООП відбувається на корекційних заняттях (83%, тобто 35 осіб), на уроках (61,9%, а саме 26 осіб), під час виховних годин (57,5%, тобто 24 особи), на заняттях у другу половину дня (42,9%, а саме 18 осіб).

На запитання «Чи потрібен Вам додатковий досвід щодо впровадження здоров'язбережувальних технологій?» 27 досліджуваних (64,3%) відповіли, що потрібні, а для 15 опитаних (35,7%) не потрібно.

Спостереження проводилося з метою визначити, які здоров'язбережувальні технології з учнями з ООП застосовують корекційні педагоги з учнями з ООП. Спостереження, які ми проводили під час занять, довели, що корекційні педагоги застосовують такі здоров'язбережувальні технології: пальчикова та артикуляційна гімнастика, психогімнастика, музичний супровід під час уроку, гімнастика для очей, звукова гімнастика, фізкультхвилинки, релаксація, охоронно-педагогічний режим, вправи на розвиток фонематичного слуху, чергування різних видів діяльності на занятті, дотримання режиму дня, лікувальна фізкультура, застосування мультимедіа під час занять.

Найчастіше, за результатами наших спостережень, корекційні педагоги формують здоров'язбережувальну компетентність в учнів з ООП на уроках з читання, української літератури, фізичної культури, основ здоров'я, предмета «Я досліджую світ» і під час інтегрованих уроків мови та читання, де учні знайомляться з темами, пов'язаними зі здоров'ям.

Наприклад, під час спостереження на уроках української літератури для учнів 9 класу з порушеннями інтелектуального розвитку змістом навчального матеріалу були науково-пізнавальні тексти, спрямовані на формування здоров'язбережувальної компетентності: «Здоров'я – найвища цінність», «Шкідливий вплив тютюнопаління», «Роль фізичних вправ для людини», «Шкідливий вплив алкоголю» та

ін. Корекційно-розвиткова робота на уроках спрямована на виховання бережливого ставлення учнів до свого здоров'я.

Разом з тим, дослідження, проведені Качак Т., Дутчак Т., довели, що лише 37,5% опитаних літературу називають ефективним засобом формування здоров'язберезувальної компетентності, а 62,5% респондентів не надають великої переваги літературі як засобу формування здорового способу життя. Під час роботи із літературним твором всі педагоги застосовують метод бесіди, а більшість опитаних (75%) використовують роботу учнів в малих підгрупах. 37,5% досліджуваних практикують метод рольової сюжетної гри, 33,3% педагогів застосовують творчу роботу над прочитаним текстом. 29,1% педагогів практикують інтерактивні методи, тоді як технології розвитку критичного мислення використовують лише 20,8% педагогів, а цифрові інструменти при опрацюванні прочитаного застосовують тільки 25% респондентів [9, с. 54].

Спостереження відбувалося також під час уроків фізичної культури. Робота над програмою з фізичної культури для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку ґрунтується на гуманізації освітнього процесу; індивідуального підходу до навчання та виховання; спрямованість освітнього процесу на здоров'яформування і здоров'язбереження учнів з ООП. Під час занять з фізичної культури педагог реалізовував оздоровчі, корекційно-розвивальні, освітні та виховні завдання. У 8 та 9 класах з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку застосовувалися дихальні вправи, вправи на розслаблення, пальчикова гімнастика, імітаційні вправи (імітація рухів ведмедя, лисички, зайчика).

Також спостереження велося на уроках «Основи здоров'я». Основне завдання дисципліни «Основи здоров'я» – розвиток компетентності учня з інтелектуальними порушеннями відносно самостійно (із врахуванням особливостей психофізичного розвитку та віку учня) турбуватись про своє здоров'я та життя. Уроки з основ здоров'я у 8 класі за результатами спостережень передбачали опанування знань щодо здоров'язбереження, виховання усвідомленого ставлення до свого здоров'я, формування в учнів здорового способу

життя, здоров'язбережувальних умінь, опанування навичками поведінки, безпечної для особистого здоров'я.

На уроці української мови у 1 класі педагог при вивченні теми «Голосні звуки» провела звукову гімнастику. Вона запропонувала дітям сісти зручніше, заспокоїтися і розслабитися. Запропонувала протяжно та рівно, на одній висоті вимовляти звук [о], що нормалізував функціональний стан грудної клітки. Вимова звука [и] покращує функціонування мозку та нормалізує стан нирок. Чергування звуків [о], [и] масажує серце.

Під час спостереження на уроці читання у 3 класі корекційний педагог застосував розминку для очей «Коло». Вчитель запропонувала учням витягнути руку вперед та дивитися на свій палець. Повільно рухати пальцем вліво, вправо, вниз, вгору та вниз. Рухи учням потрібно повторити 5-7 разів. Також педагог застосовувала віршовані фізкультхвилинки.

З метою формування правильного мовленнєвого дихання учні під час уроків української мови у 3 та 4 класі виконували вправи на розвиток мовленнєвого дихання з супроводом рухів: «Кулька» (надути живіт і щоки), «Літак» (здувати вату з долонь), «Пірнання» (присісти при видосі), «Потяг» (показ руху паровоза із глибоким вдихом та видихом). Педагог також з метою розслаблення учнів вправу «Релаксація», яка знімає напруження та заспокоює нервову систему.

Також ми спостерігали, що при сприятливій погоді деякі уроки педагоги проводили на природі: у місцевому парку або шкільному подвір'ї. Це подібне до практики, яку застосовував у своїй педагогічній діяльності В. Сухомлинський. Крім цього, ми помітили, що у кожному класі учні разом з педагогами створили куточки здоров'я, які описують здоров'язбережувальну діяльність учнів.

5. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Результати дослідження довели, що діагностика здоров'язбережувальної компетентності є особливо важливою для

учнів з ООП. Діагностика допомагає зрозуміти наявний рівень розвитку здоров'язбережувальних знань, умінь та навичок в учнів і скласти програму подальшого формування здоров'язбережувальної компетентності на основі отриманих результатів діагностики. Методами діагностики здоров'язбережувальної компетентності учнів з ООП є бесіда з дитиною та батьками, спостереження за дитиною, опитування батьків та педагогів (інтерв'ю, анкетування), психодіагностичні методики (із врахуванням рівня психофізичного розвитку дитини).

За результатами діагностики, усі педагоги знайомі із поняттям «здоров'язбережувальна компетентність учнів з ООП» та розуміють важливість її формування для означеної категорії учнів. Більше половини вчителів завжди застосовують здоров'язбережувальні технології з учнями з ООП, третина корекційних педагогів використовують їх часто, а 7,2% опитаних лише інколи. Це свідчить про середній рівень постійного застосування здоров'язбережувальних технологій з учнями з ООП. Більше 60% педагогів найчастіше застосовують традиційні здоров'язбережувальні технології, а нетрадиційні використовують лише третина респондентів. Найчастіше формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів з ООП відбувається на корекційних заняттях, на уроках, під час виховних годин, на заняттях у другу половину дня. Більше як для половини корекційних педагогів потрібен додатковий досвід щодо впровадження здоров'язбережувальних технологій.

Перспективами дослідження є подальша діагностика учнів з ООП щодо рівня розвитку їх здоров'язбережувальної компетентності і складання та апробація програми формування здоров'язбережувальної компетентності в учнів з ООП на основі результатів проведеної діагностики із залученням команди психолого-педагогічного супроводу освітнього закладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

[1] І. Бобренко, «Здоров'язберігаючі та здоров'яформуючі освітні технології в процесі розвитку просторового орієнтування дошкільників з розумовою відсталістю» в *Освіта осіб з особливими потребами*.

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

*corresponding author: BONDAR Volodymyr

DOI 10.32626/2413-2578.2026-27.20-47

<http://agce.com.ua/>

шляхи розбудови. 2015. Вип. 8. С. 26-34.

[2] I. Bodnar, A. Hamade, «The effect of physical activity interventions on development of children with autism spectrum disorder. Content-analysis of researches». *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. 2019. 23 (3). P. 118-125. <https://doi.org/10.15561/18189172.2019.0302>

[3] К. Будогазі, «Використання прийомів здоров'язбережувальних технологій у корекційній роботі вчителя-дефектолога» в *Корекційна та інклюзивна освіта очима молодих науковців*. 2021. С. 17-22.

[4] І. Гладченко, «Технологія формування рухових та здоров'язбережувальних навичок у дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю» в *Теорія і практика олигофренопедагогіки та спеціальної психології*. 2013. Вип. 8. С. 100-107.

[5] O. Huseyin, «The impact of sport activities on basic motor skills of children with autism. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*». 2019. 23 (3). P. 138-144. <https://doi.org/10.15561/18189172.2019.0305>

[6] «Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти», 2020. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>

[7] В. Доценко, «Здоров'язбережувальна діяльність у спеціальних закладах для дітей з особливими освітніми проблемами» в *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти*. 2023. С. 88-91.

[8] М. Забара, Л. Волинська, «Застосування здоров'язберігаючих технологій у корекційній роботі учителя-логопеда» в *Modern science: problems and innovation*. 2020. С. 162-165.

[9] Т. Качак, Т. Дутчак, «Формування здоров'язбережувальної компетентності молодших школярів засобами дитячої літератури» в *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова*. 2024. Вип. 98. С. 52-57. <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.98.10>

[10] О. Кізенко, «Фізичне виховання учнів з особливими потребами» в *Соціальний педагог*. 2017. №3 (123). С. 57-59.

[11] Концептуальні засади соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі. 70 с. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/novyny-posylannia/konceptualni-zasadi-socialnoyi-ta-zdoroviazberezuvalnoyi-osvitnoyi-galuzi.pdf>

[12] В. Мигалюк, «Подолання вад засобами фізичного виховання» в *Дефектолог*. 2014. №11 (95). С. 20-24.

[13] А. Михальський, Е. Жигульова, Ю. Михальська, «Здоров'язбережувальні технології при роботі з дітьми із особливими освітніми потребами». Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2020. 228 с.

[14] Н. Муқан, Л. Козіброда, «Значення фізичного виховання і спорту у соціалізації дітей з особливими потребами» в *Молодь і ринок*. 2021. № 1 (187). С. 27-32.

[15] «Основи здоров'я. 8-10 класи в Навчальні програми для 5-9 (10) класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку / І. В. Гладченко. Київ, 2016. 27 с.

[16] «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» : Кабінет Міністрів України, розпорядження від 14.12.2016, № 988-р : станом на 22.08.2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>

[17] «Програмно-методичний комплекс навчання дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю «Світ навколо мене» в Програма розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю «Фізичне виховання та основи здоров'я»; методичні рекомендації; практикум з фізичного виховання та основ здоров'я / І. В. Гладченко. К.: Інститут спеціальної педагогіки НАПН України, 2014. 146 с.

[18] О. Ревуцька, М. Пархоменко, «Інноваційний потенціал здоров'язбережувальних педагогічних технологій в спеціальній освіті» в *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти /*

Ю. Д. Бойчук. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 186-191.

[19] Л. Рибалко, «Технології здоров'язбереження як наукова проблема» в *Технології здоров'язбереження: теорія і практика* / за заг. ред. Л.М. Рибалко. Полтава : НУПП, 2022. С. 6-24.

[20] L. Shuba, «Modern approach to implementation of health related technology for primary school children». *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. 2016. 20 (2), P. 66–71.
<https://doi.org/10.15561/18189172.2016.0210>

[21] С. Совгіра, «Діагностика здоров'язбережувальної компетентності майбутнього вчителя біології». 2020. Вип. 4. С. 42-51.
<https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2020.224092>

[22] «Типова освітня програма» / Р. Шиян. 3-4 клас. 73 с.
<https://mon.gov.ua/static-bjects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Shyyan.pdf>

[23] І. Турчик, О. Шиян, «Інтеграція учнів з особливими потребами у навчальний процес із фізкультурної освіти (ФКО) в Англії» в *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Педагогіка*. 2004. №4. С. 143-145.

[24] Ю. Фурман, «Рухова активність та формування здорового способу життя для осіб з особливими потребами в процесі адаптивного фізичного виховання» в *Молодіжний науковий вісник. Фізичне виховання і спорт*. 2012. Вип. 7. С. 100-103.

[25] І. Харченко, «Здоровов'язбережувальна діяльність у закладах позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти» в *Формування життєвої компетентності осіб з особливими освітніми потребами в системі позашкільної, спеціальної та інклюзивної освіти*. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2023. С. 272-276.

[26] О. Чеботарьова, І. Гладченко, Н. Ярмола, «Основи діагностичної діяльності корекційного педагога в роботі з дітьми з комплексними порушеннями розвитку». Київ: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України 2019. 46 с.

[27] І. Чернець, К. Гуджабідзе, «Опитувальник саморегуляції»

здорового способу життя» в *Вісник ХНПУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. 2025. Вип. 71. С. 172-182.

[28] О. Ялова, Т. Чиркова, «Здоров'язберезувальні технології як засіб освіти та розвитку дітей з особливими освітніми потребами» в *Дитина з особливими потребами*, 2019. С. 12-16.

BONDAR Volodymyr

graduate student,

Kamianets-Podilsky Ivan Ohienko National University,

Kamianets-Podilsky, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0001-8835-1176>

FEATURES OF DIAGNOSTICS OF HEALTH-MAKING COMPETENCE OF STUDENTS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Annotation. The article presents a methodology for diagnosing health-preserving competence of students with special educational needs, which is quite relevant in special education. Health-preserving competence is described as the ability of a student with special educational needs to apply a system of health-preserving knowledge, skills, abilities, understanding the importance of health in human life and a careful attitude towards it in a certain situation. Health-preserving competence plays a significant role for students with special educational needs, who require taking into account their psychophysical disorders when conducting health-improving activities. For students with special educational needs, there are certain health-preserving technologies that provide for systematic medical and psychological and pedagogical support. Physical activity has a positive effect on the physical health of students with special educational needs, corrects their cognitive sphere and behavior. Therefore, diagnostics of health-preserving competence of students with special educational needs is quite important. It allows to draw up a further plan of correctional and developmental work with students taking into account their psychophysical characteristics.

It was found that all correctional teachers understand the meaning of the

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

*corresponding author: BONDAR Volodymyr

DOI 10.32626/2413-2578.2026-27.20-47

<http://agce.com.ua/>

concept of "health-preserving competence of students with special educational needs", are aware of the role of its formation for students. More than half of the teachers use health-preserving technologies with students with special educational needs constantly, while a third of the respondents is often, and a small number of respondents is sometimes, that is, all correctional teachers form health-preserving competence in students with special educational needs, but to varying degrees. At the same time, the level of application of health-preserving technologies is average. More than half of the teachers most often use traditional health-preserving technologies, and a third of the respondents use non-traditional ones. Most often, the formation of health-preserving competence of students with special educational needs is carried out during correctional classes, during lessons and educational hours. More than half of teachers need to improve their knowledge and skills in implementing health-preserving technologies with students with special educational needs in the educational process. This requires the development and further testing of a program for the formation of health-preserving competence of students with special educational needs.

Key words: health-preserving competence, health-preserving technologies, diagnostics, students with special educational needs, correctional teacher, formation.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Bobrenko, I. (2015). Zdoroviazberihaiuchi ta zdoroviaformuiuchi osvitni tekhnolohii v protsesi rozvytku prostorovoho orientuvannia doshkilnykiv z rozumovoiu vidstalistiu [Health-preserving and health-forming educational technologies in the process of developing spatial orientation in preschoolers with mental retardation]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy*. no 8. pp. 26-34. (in Ukrainian)
- [2] Bodnar, I., Hamade, A. (2019). The effect of physical activity interventions on development of children with autism spectrum disorder. Content-analysis of researches. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. no 23 (3). pp. 118-125. (in English) <https://doi.org/10.15561/18189172.2019.0302>
- [3] Budohazi, K. (2021). Vykorystannia pryiomiv

zdroviazberezhivalnykh tekhnolohii u korektsiinii roboti vchytelia-defektoloha [The use of health-preserving technologies in the correctional work of a special education teacher]. *Korektsiina ta inkliuzyvna osvita ochyma molodykh naukovtsiv*. pp. 17-22. (in Ukrainian)

[4] Hladchenko, I. (2013). Tekhnolohiia formuvannia rukhovykh ta zdroviazberezhivalnykh navychok u ditei doshkilnoho viku z rozumovoio vidstalistiu. [Technology for the formation of motor and health-preserving skills in preschool children with mental retardation]. *Teoriia i praktyka olihofrenopedahohiky ta spetsialnoi psykholohii*. no 8. pp. 100-107. (in Ukrainian)

[5] Huseyin, O. (2019). The impact of sport activities on basic motor skills of children with autism. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. no 23 (3). pp. 138-144. (in English)
<https://doi.org/10.15561/18189172.2019.0305>

[6] Derzhavnyi standart bazovoi i povnoi zahalnoi serednoi osvity (2020). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text> (in Ukrainian)

[7] Dotsenko, V. (2023). Zdroviazberezhivalna diialnist u spetsialnykh zakladakh dlia ditei z osoblyvymy osvitnimy problemamy [Health-preserving activities in special institutions for children with special educational problems]. *Formuvannia zhyttievoi kompetentnosti osib z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v systemi pozashkilnoi, spetsialnoi ta inkliuzyvnoi osvity*. pp. 88-91. (in Ukrainian)

[8] Zabara, M., Volynska, L. (2020). Zastosuvannia zdroviazberihaiuchykh tekhnolohii u korektsiinii roboti uchytelia-lohopeda [Application of health-preserving technologies in the correctional work of a speech therapist teacher]. *Modern science: problems and innovation*. pp. 162-165. (in Ukrainian)

[9] Kachak, T., Dutchak, T. (2024). Formuvannia zdroviazberezhivalnoi kompetentnosti molodshykh shkolariv zasobamy dytiachoi literatury [Formation of health-preserving competence of younger schoolchildren through children's literature]. *Naukovyi chasopys Ukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova*. no 98. pp. 52-57.
<https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.98.10> (in Ukrainian)

This is an open access article under the CC BY-NC-ND license <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

*corresponding author: BONDAR Volodymyr

DOI 10.32626/2413-2578.2026-27.20-47

<http://agce.com.ua/>

[10] Kizenko, O. (2017). Fizychnе vykhovannia uchniv z osoblyvymy potrebamy [Physical education for students with special needs]. *Sotsialnyi pedahoh*. no 3 (123). pp. 57-59. (in Ukrainian)

[11] Kontseptualni zasady sotsialnoi ta zdoroviazberezhualnoi osvitoi haluzi [Conceptual foundations of the social and health-preserving educational sector]. 70 p. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/novyny-posylannia/kontseptualni-zasadi-socialnoyi-ta-zdoroviazberezuvalnoyi-osvitnoyi-galuzi.pdf> (in Ukrainian)

[12] Myhaliuk, V. (2014). Podolannia vad zasobamy fizychnoho vykhovannia [Overcoming disabilities through physical education]. *Defektoloh*. no 11 (95). pp. 20-24. (in Ukrainian)

[13] Mykhalskyi, A., Zhyhulova, E., Mykhalska, Yu. (2020). Zdoroviazberezhualni tekhnolohii pry roboti z ditmy iz osoblyvymy osvitnimy potrebamy [Health-preserving technologies when working with children with special educational needs]. Kamianets-Podilskyi: Vydavets Kovalchuk O.V., 228 p. (in Ukrainian)

[14] Mukan, N., Kozibroda, L. (2021). Znachennia fizychnoho vykhovannia i sportu u sotsializatsii ditei z osoblyvymy potrebamy [The importance of physical education and sports in the socialization of children with special needs]. *Molod i rynek*. no 1 (187). pp. 27-32. (in Ukrainian)

[15] Osnovy zdorovia. 8-10 klasy (2016) [Basics of Health. Grades 8-10]. *Navchalni prohramy dlia 5-9 (10) klasiv spetsialnykh zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv dlia ditei z porushenniamy intelektualnoho rozvytku* / I. V. Hladchenko. Kyiv, 2016. 27 p. (in Ukrainian)

[16] Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity «Nova ukraïnska shkola» na period do 2029 roku (2022) [On approval of the Concept of implementation of state policy in the field of reforming general secondary education "New Ukrainian School" for the period until 2029] : Kabinet Ministriv Ukrainy, rozporiadzhennia vid 14.12.2016, no 988-r : stanom na 22.08.2022. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (in Ukrainian)

[17] Prohramno-metodychnyi kompleks navchannia ditei doshkilnoho viku z rozumovoiu vidstalistiю «Svit navkolo mene (2014) [Program and methodological complex for teaching preschool children with mental

retardation "The World Around Me"]. *Prohrama rozvytku ditei doshkilnoho viku z rozumovoiu vidstalistiu «Fizychno vykhovannia ta osnovy zdorovia»; metodychni rekomendatsii; praktykum z fizychnoho vykhovannia ta osnov zdorovia* / I. V. Hladchenko. K.: Instytut spetsialnoi pedahohiky NAPN Ukrainy. 146 p. (in Ukrainian)

[18] Revutska, O., Parkhomenko, M. (2023). Innovatsiinyi potentsial zdoroviazberezhuvannykh pedahohichnykh tekhnolohii v spetsialnii osviti [Innovative potential of health-preserving pedagogical technologies in special education]. *Formuvannia zhyttievoi kompetentnosti osib z osoblyvymy osvithnimi potrebamy v systemi pozashkilnoi, spetsialnoi ta inkluzyvnoi osvity* / Yu. D. Boichuk. Kharkiv : KhNPU im. H. S. Skovorody, 2023. pp. 186-191. (in Ukrainian)

[19] Rybalko, L. (2022). Tekhnolohii zdoroviazberezhennia yak naukova problema [Health-saving technologies as a scientific problem]. *Tekhnolohii zdoroviazberezhennia: teoriia i praktyka* / za zah. red. L.M. Rybalko. Poltava : NUPP, pp. 6-24. (in Ukrainian)

[20] Shuba, L. (2016). Modern approach to implementation of health related technology for primary school children. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. no 20 (2), pp. 66-71. <https://doi.org/10.15561/18189172.2016.0210> (in English)

[21] Sovhira, S. (2020). Diahnastyka zdoroviazberezhuvanoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia biolohii. [Diagnostics of health-preserving competence of a future biology teacher]. no 4. pp. 42-51. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2020.224092> (in Ukrainian)

[22] Typova osvitnia prohrama (2022). [Typical educational program] / R. Shyian. 3-4 klas. 73 s. <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Shyian.pdf> (in Ukrainian)

[23] Turchyk, I., Shyian, O. (2004). Intehratsiia uchniv z osoblyvymy potrebamy u navchalnyi protses iz fizkulturnoi osvity (FKO) v Anhlii

[Integrating students with special needs into the physical education (PE) curriculum in England]. *Naukovi zapysky Ternopil'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Pedahohika.* no 4. pp. 143-145. (in Ukrainian)

[24] Furman, Yu. (2012). Rukhova aktyvnist ta formuvannia zdorovoho sposobu zhyttia dlia osib z osoblyvymy potrebamy v protsesi adaptivnoho fizychnoho vykhovannia [Physical activity and the formation of a healthy lifestyle for people with special needs in the process of adaptive physical education]. *Molodizhnyi naukovyi visnyk. Fizychno vykhovannia i sport.* no 7. pp. 100-103. (in Ukrainian)

[25] Kharchenko, I. (2023). Zdorovoviazberezhuvalna diialnist u zakladakh pozashkilnoi, spetsialnoi ta inkluzyvnoi osvity [Health-preserving activities in after-school, special and inclusive education institutions]. *Formuvannia zhyttievoi kompetentnosti osib z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v systemi pozashkilnoi, spetsialnoi ta inkluzyvnoi osvity.* Kharkiv : KhNPU im. H. S. Skovorody. pp. 272-276. (in Ukrainian)

[26] Chebotarova, O., Hladchenko, I., Yarmola, N. (2019). Osnovy diahnostychnoi diialnosti korektsiinoho pedahoha v roboti z ditmy z kompleksnymu porushenniamy rozvytku [Основи діагностичної діяльності корекційного педагога в роботі з дітьми з комплексними порушеннями розвитку]. Kyiv: Instytut spetsialnoi pedahohiky i psykhologii imeni Mykoly Yarmachenka NAPN Ukrainy. 46 p. (in Ukrainian)

[27] Chernets, I., Hudzhabidze, K. (2025). Opytuvalnyk samorehuliatcii zdorovoho sposobu zhyttia [Healthy Lifestyle Self-Regulation Questionnaire]. *Visnyk KhNPU imeni H.S. Skovorody. Psykhologhiia.* no 71. pp. 172-182. (in Ukrainian)

[28] Yalova, O., Chyrkova, T. (2019). Zdoroviazberezhuvalni tekhnologii yak zasib osvity ta rozvytku ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy [Health-saving technologies as a means of education and development of children with special educational needs]. *Dytyna z osoblyvymy potrebamy.* pp. 12-16. (in Ukrainian)

Матеріал надійшов до редакції 29.12.2025 р.
Матеріал пройшов рецензування 20.01.2026 р.
Матеріал оприлюднено 20.04.2026 р.